

IGOR HRUŠOVSKÝ

**ZRIADENIE SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED
MEDZNÍKOM V ROZVOJI NAŠEJ FILOZOFIE**

Založenie Slovenskej akademie vied, ku ktorému došlo 26. júna 1953, je významným medzníkom v dejinách našej filozofie a vedy. Náš vedecký život dostáva slávnostným vyhlásením novej Slovenskej akademie vied vrcholnú vedeckú organizáciu, ktorá zabezpečí tvorivú prácu všetkých vedeckých odborov. Slovenská akadémia vied, ktorá ako vrcholná vedecká inštitúcia plánovite sústreďuje a riadi všetku vedeckú činnosť, stáva sa zárukou trvalého rozvoja našej vedy a filozofie.

Slovenská akadémia vied po vzore Akadémie vied SSSR a podobne ako Československá akadémia vied, zriadená 17. novembra 1952, ústredne organizuje a vedie vedeckú prácu v najširšom meradle a vo všetkých odboroch, aby tvorivým vedeckým skúmaním vo svojich ústavoch slúžila ľudu a výstavbe socializmu v našej vlasti. Za tým cieľom ústavy SAV musia byť v najužšom spojení so všetkými budovateľskými otázkami. Preto je dôležité zaistiť aktívnu účasť našich pracujúcich na práci vedeckých ústavov SAV.

Nikde inde sa nevenuje ideovej tvorbe taká starostlivosť ako v štáte socialistickom, kde sa o vedecké a kultúrne výsledky zaujíma celá spoločnosť, kde sa tieto výsledky stávajú priamo aktívnou súčasťou budovateľského procesu. Tu súvisí veda a filozofia s politickou a hospodárskou praxou štátu, tu sa vedci a filozofi nemaskujú pokryteckými heslami o nadstranníckosti, ale sa vedome stavajú na stanovisko robotníckej triedy, vyjadrujú jej záujmy, tu sa stáva filozofia aktívnym činiteľom socialistického uvedomovania širokých pracujúcich mäs.

Nie je možné rozvíjať skutočnú vedu a filozofiu, ak neprizeráme k to-

mu, čo má vyjadrovať, čomu má slúžiť, o čo sa usilovať a bojovať. Len zo živej a praktickej účasti na budovateľskom diele vyrastajú nové a vážne otázky, ktoré treba riešiť. Každé hodnotné vedecké dielo vzniklo zo živého postoja, z boja o lepší svet.

Je samozrejmé, že výstavba socializmu a budovateľská prax musia umožňovať a podnecovať plný rozvoj naozaj pokrokovej filozofie a robiť z nej mohutný nástroj na premenu života.

Marxisticko-leninské učenie treba teda rozvádzať a osvojovať si v živom súvisi s konkrétnymi otázkami našej výstavby, s otázkami boja za mier. Tieto nástojčivé otázky nám ukladajú ešte hlbšie študovať marxisticko-leninskú náuku a správne ju používať na rôzne významné problémy a úlohy, ktoré sú pred nami. Marxisticko-leninské učenie nám umožňuje a pomáha vyznať sa v každej situácii a riešiť ju.

Naši filozofickí pracovníci na základe hlbokého štúdia klasikov marxizmu-leninizmu musia byť v neustálom styku s budovateľským životom a riešiť všetky otázky, ktoré naša výstavba kladie pred filozofickú analýzu a zovšeobecnenie.

Jedna z významných podmienok uskutočnenia socializmu je vysoká kultúrna úroveň nášho ľudu. Lenin a Stalin často poukazovali na veľkú mobilizujúcu, organizujúcu a pretvárajúcu silu revolučnej teórie vo výstavbe socializmu. Na IX. sjazde KSČ s. Gottwald vytýčil požiadavku, aby sa v procese budovania socializmu stal najpokrokovejší svetonáhľad, dialektický a historický materializmus, názorom celej našej ľudovodemokratickej spoločnosti. Musíme mať na pamäti, že idey marxizmu-leninizmu, ktoré ovládnu mozgy miliónov, stávajú sa mohutnou materiálnou a revolučnou silou.

Ohniská našej filozofickej práce musia ešte určitejšie ako dosiaľ sústreďovať svoje snahy pre základné úlohy a pre ich riešenie vynakladať všetky svoje sily. Neslobodno sa riadiť osobnými záľubami niektorých jednotlivcov, treba však vítať každú konštruktívnu iniciatívu filozofických pracovníkov.

Činnosť pracovísk filozofie musí sa zamerať ešte rozhodnejšie na úlohy nášho budovania. Pracovnými strediskami, v ktorých sa rozvíja filozofická činnosť, sú Filozofický ústav SAV, Katedra filozofie na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity, katedry dialektického a historického materializmu a katedry marxizmu-leninizmu na našich vysokých školách a Sekcia marxizmu-leninizmu Spoločnosti pre šírenie vedeckých a politických poznatkov na Slovensku.

Úlohou vysokoškolských katedier je pozorná a starostlivá ideová a politická výchova budúcich vysokoškolsky kvalifikovaných kádrov, aby po skončení svojich štúdií úspešne plnili úlohy, ktoré nám ukladá výstavba socializmu. Možno povedať, že tieto katedry pracujú vcelku úspešne, aj keď trpia nedostatkom učiteľských síl. Pri dnešnom rozmachu vysokého školstva bude potrebné ďalej dopĺňovať učiteľské sily katedier z radov nadaných mladých filozofických pracovníkov. Výchove nových vysokokvalifikovaných tvorivých kádrov treba venovať mimoriadnu starostlivosť, pretože stále nemáme dostatok odborne a politicky vyspelých filozofických pracovníkov a úlohy, vyvierajúce z výstavby socializmu, rastú.

Zvýšené učiteľské úväzky, ktoré majú naši mladí filozofickí pracovníci v dôsledku nedostatku učiteľských kádrov, nedovoľovali sa im predbežne publicisticky a tvorivou vedeckou prácou uplatňovať tak, ako by to bolo žiadúce. Je však veľmi dôležité, aby sa aj pri súčasných zvýšených učiteľských povinnostiach rozvíjala lepšie ako dosiaľ tvorivá vedecká činnosť na našich filozofických pracoviskách. Aj keď sa v poslednom roku urobil istý pokrok v publicistickej a vedeckej činnosti členov katedier, to nestačí. Preto treba dbať, aby sa rozvinula ešte väčšia starostlivosť ako doteraz o vedecký dorast v oblasti marxisticko-leninskej filozofie, aby sa mladí asistenti zapojili intenzívnejšie do vedeckej a publikačnej činnosti ako dôležitej podmienky ich vedeckého a ideologického rastu. Pritom treba zabezpečiť, aby naše katedry ešte pohotovejšie reagovaly na aktuálne otázky nášho filozofického frontu.

Budovateľské úlohy na hospodárskom a kultúrnom fronte sú v najbližšej budúcnosti také, že už dnes musíme bezpodmienečne zvýšiť úsilie, aby sme pre vedeckú prácu získali všetkých, u ktorých sú pre ňu predpoklady. Musíme počítať s väčším podielom vysokoškolákov pre vedeckú prácu ako doteraz a musíme sa starať o stály rast našich vedeckých kádrov tiež v oblasti filozofie. Je potrebné venovať väčšiu starostlivosť aj vybaveniu Filozofického ústavu Slovenskej akadémie vied vedeckými kádrami, lebo dosiaľ sa poväčšine opieral len o externých spolupracovníkov. Treba, aby vedeckú prácu rozvíjali intenzívnejšie aj pracovníci katedier marxizmu-leninizmu na vysokých školách, aby tiež ich učiteľská činnosť mala stúpajúcu úroveň.

Doteraz, kým nebola v Slovenskej akadémii vied zriadená aspirantúra, vedecké kádre z oblasti filozofie sa formovali najmä na Katedre dejín filozofie na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity. V tom ohľade

majú teraz zvýšenú zodpovednosť vedecké rady filozofických pracovísk. Ich úlohou je usmerňovať činnosť katedier, resp. Filozofického ústavu SAV, rozhodovať o výbere aspirantov, zodpovedať za edičnú činnosť a pod.

Prežitky kapitalizmu vo vedomí ľudu, mnohé staré náhľady a návyky, zdedené od predošlého zriadenia, sú brzdou vo vývine našej spoločnosti. Nemožno zabúdať ani na to, že kapitalistické prežitky vo vedomí ľudu sú podporované imperialistickým svetom. S. Široký upozorňuje, že „boj za nového, socialistického človeka predpokladá húževnatý a dôsledný boj proti všetkým predsudkom minulosti“. Preto naši filozofickí pracovníci musia bojovať proti kapitalistickým prežitkom a proti tmárstvu ešte energetickejšie ako dosiaľ. Preto naši filozofi musia ešte dôslednejšie plniť smernicu s. Širokého, podľa ktorej „každá ústupčivosť od zásad marxizmu-leninizmu a každá polovičatosť je nepriateľom socializmu“.

Sústavnejšie a dôslednejšie musíme rozvíjať, so všetkou patričnou ostrážitosťou, najmä boj proti nepriateľským ideológiám. Boj proti nepriateľským ideológiám a idealistickým prežitkom vo vedomí ľudí je jednou z najdôležitejších úloh našich filozofických pracovníkov. Konkrétne ide o odhaľovanie a rozbíjanie vplyvu náboženskej ideológie v našej kultúre, o vykoreňovanie zvyškov ľudáckej ideológie, buržoázneho nacionalizmu a kozmopolitizmu, pozitívne ide ďalej o také významné úlohy, ako je rozpracovávanie jednotlivých nástoječivých problémov nadstavby v ľudovej demokracii, o poslanie marxisticko-leninskej filozofie pre ďalší rozvoj našej kultúry a vedy.

Nevyhnutnosť zlepšiť ideologickú prácu na rozličných úsekoch nášho hospodárskeho a politického života zvlášť vyzdvihol aj X. sjazd našej strany. Na tomto významnom snemovaní uložilo sa ideologickým pracovníkom zameriavať sa ešte dôkladnejšie a konkrétnejšie na odhaľovanie ľudáctva a klerikalizmu, buržoázneho nacionalizmu a ideológie sociáldemokratizmu. Naši filozofickí pracovníci musia ešte zodpovednejšie ako doteraz zvyšovať svoju ideologickú úroveň v neustálom boji proti všetkým pozostatkom buržoáznych ideológií.

Usnesenia X. sjazdu KSS smerujú k tomu, aby sa v rôznych oblastiach našej ideológie prekonaly prvky buržoáznych ideológií, aby sa posilnila stranníckosť všetkých odvetví socialistickej ideológie, utvárajúcich povedomie nášho ľudu a aby sa všetky tieto odvetvia pozdvihly na úroveň požiadaviek, určovaných historickou úlohou budovania socializmu. Ostrie ideologickej práce našich filozofických pracovníkov musí smerovať predo-

všetkým k húževnatému prekonávaniu zvyškov reakčnej ideologie, k zosilneniu ostražitosti a nesmieriteľnosti voči ideologickým zmätkom všetkého druhu, k výchove nášho ľudu v duchu socialistického vlastenectva.

Podľa slov s. Širokého, ktoré odznely na X. sjazde KSS a ktoré sa prijaly za smernicu pre ďalšiu činnosť strany, jedným z najnebezpečnejších prejavov buržoáznej ideologie je sociáldemokratizmus: „Sociáldemokratizmus je nositeľom buržoáznodemokratických náhľadov a oportunistického stanoviska v organizačnej výstavbe strany a šíriteľom anarchistickej nedisciplinovanosti. Sociáldemokratizmus odmieta demokratický centralizmus, nepodrobuje sa rozhodnutiam vyšších orgánov a zanáša do radov robotníctva úzkostavovské, partikulárne a lokálne záujmy, stavia ich proti spoločným záujmom robotníckej triedy, šírením reformistickej ideologie v našich pomeroch orientuje menej vyspelých robotníkov na úzko hospodárske a sociálne otázky vlastného závodu a odvracia ich pozornosť od všeobecných politických a ekonomických otázok výstavby socializmu, od hájenia a prebojovávania spoločných záujmov a potrieb celej robotníckej triedy.“ Našou prvoradou úlohou na filozofickom fronte je rozvinúť boj proti všetkým prvkom sociáldemokratizmu, anarchizmu, nedisciplinovanosti, praktikizmu, kompromisníctva a sebauspokojovania.

Pri budovaní socializmu má veľký význam výchova socialistickej uvedomelosti, výchova socialistického vlastenectva. Socialistické vlastenectvo vyrastá z vedomia prevahy socialistického spoločenského a politického poriadku, socialistickej kultúry nad vykorisťovateľským kapitalistickým zriadením. Byť socialistickým vlastencom znamená mať komunistický pomer k práci ako veci cti a hrdinstva, znamená strážiť socialistické vlastníctvo, znamená bojovať za uskutočnenie úloh, vytýčených vládou a stranou, znamená stavať nad všetko záujmy ľudovodemokratickej a socialistickej vlasti.

Neslobodno ďalej zabúdať na pokrokové ideové tradície našej minulosti, na ktoré náš budovateľský dnešok nadväzuje a ktoré sú nám morálnou vzpruhou.

Áno, v boji proti zákernej ideologii kozmopolitizmu a buržoázneho nacionalizmu, v boji za socialistické vlastenectvo nesmieme zabúdať nadväzovať na veľké pokrokové tradície našej minulosti. V tom je zábezpeka, že sa nebudeme odtrhávať od záujmov ľudu a vlasti a že sa naučíme presvedčovať pracujúcich, že výstavba socializmu v našej republike je uskutočňovaním najkrajších túžob našich veľkých buditeľov.

Na revolučných a vlasteneckých tradíciách našich dejín musíme učiť pracujúcich poznávať zákonitosti spoločenského vývinu, ktorého vyvrcholením je socializmus a komunizmus. Treba poukazovať na živé, demokratické a vlastenecké tradície našej minulosti, spájať minulosť s radostným dneškom. Je našou samozrejmovou povinnosťou tieto pokrokové tradície ďalej rozvíjať a prepracúvať s hľadiska marxizmu-leninizmu a s pririeraním ku konkrétnym úlohám socialistickej výstavby našej vlasti.

Je potrebné poukazovať tiež na svetlé vzťahy nášho pracujúceho ľudu, českého aj slovenského, v minulosti, na spoločný boj našej robotníckej triedy proti vykorisťovateľom a za víťazstvo socializmu, na srdečný vzájomný vzťah našich veľkých predstaviteľov k obidvom bratským národom.

Súdruh Široký hovorí, že „fakticky ani nemožno kultúrny život Čechov a Slovákov oddeliť od seba. Slováci, ťažko bojujúci o holú národnú existenciu, dívali sa na český národ ako na svojho najbližšieho príbuzného a svojho prirodzeného priateľa a spojenca. Spoločný boj o národnú slobodu čoraz väčšmi sblížoval oba národy aj v smysle politickom, keď ei už predtým boli navzájom blízko kultúrou a jazykom. . . V spoločnej práci na výstavbe socializmu a v spoločnom boji na obranu svetového mieru proti imperialistickým podpaľáčom novej vojny sa upevňuje a prehlbuje bratská jednota Čechov a Slovákov. Jej základom a tmelom je jednotná československá robotnícka trieda, predchnutá veľkými a nesmrteľnými ideami proletárskeho internacionalizmu a socialistickeho vlastenectva. Bratská jednota Čechov a Slovákov sa uplatňuje a prehlbuje v boji proti buržoáznemu nacionalizmu a kozmopolitizmu a je jedným zo základných pilierov vnútornej sily a pevnosti Československej republiky“.

S týchto hľadísk naše vysokoškolské pracoviská a Filozofický ústav SAV pristupovali už vlni k zostaveniu ideového a tematického plánu pre vedeckú kolektívnu a individuálnu tvorbu z oblasti dialektického a historického materializmu so zameraním na našu konkrétnu problematiku, z oblasti boja proti nepriateľským ideológiám, z oblasti dejín filozofie a najmä dejín slovenskej filozofie, z oblasti filozofie prírodných vied a logiky. Úlohy a námety, vytýčené v týchto plánoch, po ich koordinovaní a schválení riešia a vypracúvajú najmä naše dorastajúce kádre vo forme monografických a sborníkových štúdií, vo forme diplomových prác a tiež vo forme kapitol *Náčrtu dejín slovenskej filozofie*, ktorý sa pripravuje a organizuje vo Filozofickom ústave SAV.

Plány vedeckej tvorby z oblasti marxisticko-leninskej filozofie treba aj naďalej zostavovať tak, aby sa v nich hlavná pozornosť orientovala na najdôležitejšie, teoreticko-odborné problémy, ktoré však majú ďalekosiahly praktický význam a na veľké aktuálne úlohy, ktorých riešenie znamená aj veľký teoretický prínos a obohatenie marxisticko-leninskej filozofie.

Nevyhnutné je organizovať občas pracovné konferencie s filozofickými pracovníkmi na Slovensku, na ktorých by sa rozoberaly významné filozofické otázky v súvisi s našim budovaním. Potrebné je tiež prehĺbiť spoluprácu s českými filozofickými pracovníkmi, s Kabinetom filozofie ČSAV. Spolupráca so sovietskymi, ľudovodemokratickými a českými filozofickými inštitútmi dá správny impulz rozvoju našej práce.

Pre rozkvet filozofie a vedy majú nesmierny význam pracovné diskusie o dôležitých problémoch vedy a filozofie. U nás od r. 1950, po prvej konferencii filozofických pracovníkov, odznelo už niekoľko diskusií o dôležitých otázkach ideologických, v poslednom čase najmä diskusie, organizované Filozofickou fakultou Slovenskej univerzity a katedrami dialektického a historického materializmu a dejín filozofie, o ekonomických problémoch socializmu, o vede a náboženstve, o vedeckom zákone, o pavlovovskej fyziológii a psychologii, o reakčnej úlohe Masaryka a Štefánika v našom živote, o metóde práce v seminároch a na prednáškach a i.

Je potrebné, aby sa metóda takýchto kolektívnych diskusií ešte hlbšie usústavnila a zdokonalila a pomáhala rozvíjať našu filozofiu, je potrebné, aby sa orientovala na významné otázky boja proti nepriateľským ideológiám a na otázky, vyvierajúce z nášho budovateľského života. Pracoviská našej filozofie, Filozofický ústav SAV, filozofické katedry vysokých škôl a Filozofická sekcia ČSI si musia ešte viacej prehĺbiť svoju spoluprácu a koordinovať svoju činnosť.

Dnes, keď sa SAV stala naozaj vrcholnou slovenskou vedeckou inštitúciou, je potrebné, aby Filozofický ústav širšie a smelšie organizoval a rozvíjal tvorivú vedeckú prácu. S tým súvisí aj potreba užšej spolupráce Filozofického ústavu SAV najmä s katedrami vysokých škôl, koordinácia činnosti ústavu a katedier atď.

V záujme skvalitnenia ideologickej práce Filozofický ústav SAV pristupuje k vydávaniu knižných sérií, ktoré budú prinášať diela našich pokrokových mysliteľov minulosti a komentované preklady, najvýznamnejších svetových filozofov všetkých čias. Pokým ide o Filozofický časopis

pis SAV, musí sa ústav a jeho redakcia ešte viac pričiniť, aby bol naozaj bojovým orgánom marxisticko-leninskej filozofie, aby správne viedol boj za generálnu líniu strany a aby dôsledne uskutočňoval leninskú zásadu stranníckosti filozofie.

Záverom možno povedať, že naši uvedomelí vedeckí pracovníci na poli filozofie aj naše dorastajúce kádre chcú konkrétnou prácou dokazovať svoju oddanosť robotníckej triede, komunistickej strane, myšlienke bratstva pracujúcich všetkých národov, veci mieru a pokroku na celom svete.